

คำปรารภของคนในยุคก่อน ซึ่งช่วงนั้นผู้ฟัง ฟังแล้วรู้สึกว่าเป็นภาษาที่รับได้ง่ายและเข้าใจง่าย ครั้นเปลี่ยนมาถึงสมัยนี้ซึ่งมองไปทางไหนก็มักได้ยินการพูดกันว่า "คนมีการศึกษาสูงขึ้น" เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ก็ก้าวหน้าไปไกล แต่ครั้นนำเอาสิ่งซึ่งมีเหตุมีผล เชื่อมโยงถึงคำกล่าวที่เคยได้ยินจากคนสมัยก่อนมาพูดมาเขียน หลายคนกลับบ่นว่า "มันลึกซึ้งนัก ฟังแล้วเข้าใจยาก"

แม้สมัยก่อน เมื่อมีลูก ๆ หลาน ๆ วีนมาฟ้องพ่อแม่หรือปู่ย่าตายายว่าถูกพี่ข้างน้องข้างหลอกเอา ลูกศิษย์ในโรงเรียนวิ่งไปฟ้องครูว่าถูกเพื่อนหลอก แทนที่ผู้ใหญ่จะมุ่งความสนใจไปยังฝ่ายที่หลอกกลับทวนมากล่าวว่า "ก็เราอยากโง่ให้เขาหลอกทำไมละ" แต่มาถึง คียวนหากเกิดกรณีดังกล่าว กลับพบกับแนวโน้มที่มุ่งไปเน้นเอาผิดกับคนซึ่งก่อพฤติกรรมหลอกมากกว่า หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการมองที่ปลายเหตุ

เราจึงพบกับกรณีหลอกหลวงสาธารณะชนให้หลงคล้อยตามจนกลายเป็นพวกอย่างกว้างขวาง จนถึงช่วงซึ่งเกิดเป็นปัญหารุนแรงแต่แก้ไขไม่ได้ซึ่งคงไม่ใช่เพราะเอาผิดไม่ได้แต่เป็นเพราะต้องเกรงพรรคพวกว่าอาจก่อผลเสียหายอย่างกว้างขวางจนเกินกำลังจะระงับไว้อยู่

หลักธรรมที่ได้ชี้ไว้ถึงแง่มุมหนึ่งว่า "ให้รู้ให้รู้ชนะ รู้ภัยแก่กัน" หากจะนำเอาหลักนี้มาใช้ตรง ๆ ในปัจจุบันน่าจะพบว่า มันห่างจากพื้นฐานจนไม่อาจปฏิบัติได้แล้ว

สมมติว่าใครสักคนหนึ่งที่คิดจะหลอกผู้อื่น บนพื้นฐานความต้องการของชีวิตหากคนทั่วไปสามารถรู้ทันทำให้ไม่ตกเป็นเหยื่อ ฝ่ายที่หลอกไม่บรรลุผล หากได้รับการรณียยอมมีโอกาสรับตัวเองมาสู่วิถีทางที่ดีที่งามได้ แต่ถ้าคนในสังคมขาดการพัฒนาไปสู่ความเฉลียวฉลาดทำให้ต้องตกเป็นเหยื่อ การจะนำเอารูปแบบการแก้ปัญหาที่มุ่งตรงไปยังต้นเหตุโดยตรงมาใช้ก็ย่อมเป็นไปไม่ได้ เนื่องจากสิ่งซึ่งเป็นอยู่ในปัจจุบันห่างจากความจริงจนกลายเป็นช่องว่างกว้างมาก คนซึ่งหลอกผู้อื่นมาได้ ร้อย ๆ จึงยังคงคือรู้ได้อยู่ได้ ซึ่งปัจจุบันสามารถเห็นได้ในหลาย ๆ เรื่อง ซึ่งไม่เพียงเห็นได้จากเงื่อนไขทวน ๆ ไป ทำให้คนที่หลอกผู้อื่นมีฐานอำนาจและตำแหน่งเมืองก็ไม่กล้าตัดสินใจทำอะไรได้อย่างเด็ดขาดเท่านั้น แม้ในด้านของคนที่เข้าไปครองอำนาจบ้านเมืองเองก็สะท้อนภาพให้รู้สึกได้ว่าเป็นเสียเองด้วย

ในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเท่าที่มีการเคลื่อนไหวกันมานานพอสมควรในช่วงหลัง ๆ ก็เริ่มสะท้อนให้เห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นถึงแนวคิดและวิถีทางปฏิบัติที่นำมาใช้แก้ปัญหา โดยที่ยังแก้ไขก็ยิ่งทำให้สภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทรุดโทรมลงไปเรื่อย ๆ แม้จะมีการจัดประชุมสัมมนาแทบทุกระดับ อีกทั้งมีการกระจายรูปแบบอย่างกว้างขวาง และมีการแสดงออกว่าปรับแนวคิดจากด้านหนึ่งสู่อีกด้านหนึ่ง แต่ถ้ามองได้ลึกถึงระดับรากฐานคงพบว่า การปรับจากด้านหนึ่งให้ปรากฏขึ้นในอีกด้านหนึ่งยังคงลงได้ไม่ลึกจริง

ในประเด็นการเปลี่ยนแปลงของคนในสังคมซึ่งมีเหตุมีผลผูกพันอยู่กับการศึกษา ถ้ายังคงจำคำปรารภซึ่งปรากฏออกมาให้ได้ยินได้ฟังเป็นครั้งคราวในอดีตว่า "คนเป็นผู้ใหญ่ต้องมีใจกว้างและเข้าใจเด็กอย่างลึกซึ้ง" แต่จากสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเรากลับพบว่า คนส่วนใหญ่ในสังคมนี้ ยิ่งเติบโตขึ้นด้วยอำนาจทั้งในด้านรูปวัตถุและการจัดการ แทนที่รากฐานซึ่งเป็นค้ำล่างจะหยั่งลงลึกซึ้ง เพื่อช่วยยืให้ทั้งตนเองและสังคมซึ่งแต่ละคนมีส่วนร่วมในการพัฒนา มีความมั่นคงยั่งยืนยิ่งขึ้น กลับส่งผลให้ต้น เชนและค้ำแคบลง และสะท้อนพฤติกรรมทำให้สังคมสับสนสับสนคลอนแคลนยิ่งขึ้น เป็นลำดับ

แม้ผู้บริหารสถาบันการศึกษาระดับสูงบางคนก็ยังสะท้อนคำกล่าวออกมาสู่สาธารณะชน โดยเน้นปัญหาที่เป็นอุป-

สรรคต่อความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาคุณว่า อยู่ที่การขาดเงินงบประมาณ หากมองเชื่อมโยงไปถึงช่วงซึ่งมีการเสนองบประมาณประจำปีเข้าสู่สภาฯ. ได้ คงพบกับภาพสะท้อนที่มีคนในแวดวงราชการมุ่งสู่ถนน - สายนี้โดยถือเป็น เรื่องใหญ่โตจนมองไม่เห็นความสำคัญของการเข้าถึงจุดเริ่มต้นปัญหาชีวิตชาวบ้าน และหากหันมามองสู่ปัญหาการซื้อขายเสี่ยงในช่วงเลือกตั้ง บนพื้นฐานสังขธรรมเดียวกันคงกล่าวอย่างมั่นใจได้ว่า น่าจะมีแน่และมีได้ทุกรูปแบบทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเตรียมข้ออ้างไว้อย่างพร้อมมูล

ถ้าหากเอาสังขธรรมชีวิตของตนมา ซึ่งหลายคนอาจเห็นและเข้าใจได้ง่ายมาใช้เป็นหลักพิจารณา จะพบว่าเมื่อ- คำนบนเติบโตยิ่งขึ้นอีกทั้งมีการแตกกิ่งก้านสาขากออกไปเรื่อย ๆ หากทวนกลับไปมองสู่รากฐานซึ่งอยู่ที่พื้นผิวดิน ย่อมพบว่ามีรากที่ยังลึกซึ้งอีกทั้งแผ่ระบบกว้างขวางออกไป เพื่อสร้างความมั่นคงแข็งแรงให้แก่ชีวิตและช่วยหาอาหาร มาหล่อเลี้ยงร่างกายได้อย่างเหมาะสม

จากหลักเดียวกัน ถ้าหันมาพิจารณาวิถีการเจริญเติบโตของชีวิตและความคิดคน คงกล่าวได้ถึงสมมติฐานที่ควรถือเป็นสังขธรรมว่า ไม่ว่าใครจะเติบโตสูงขึ้นไปแค่ไหนคงเป็น เรื่องซึ่งเป็นไปตามเหตุและผล แต่สองขางจำเป็น ต้องได้รับโอกาสจากตัวเองให้สัมผัสกับพื้นดินอย่างต่อเนื่อง ย่อมมีเหตุมีผลสัมพันธ์ถึงวิถีการเปลี่ยนแปลงของเงื่อนไข ที่ปรากฏอยู่ในรากฐานจิตใจอย่างสอดคล้องกันกับเหตุและผล บุคคลผู้ซึ่งตื่นถึงสิ่งนี้จึงมีแนวคิดที่สร้างสรรค์อย่างถึงสัง- ฆธรรม ดังนั้นหากการเดินเป็นไปตามนี้ย่อมคาดหวังได้ว่า น่าจะส่งผลกำหนดให้สังคมได้รับการสร้างสรรค์เป็นธรรม- ชาติ เนื่องจากช่วยให้ระบบการศึกษาได้รับการกระจายอย่างมีรากฐานหยั่งถึงความจริงปรากฏเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะมีมองสู่ประเด็นใด แม้มองที่สิ่งแวดล้อมก็ยังไม่พบกับภาวะสูญเสียหนักหนา เช่นทุกวันนี้ ไม่ว่าจะมีมองปัญหาใน เมืองหรือในชนบท ซึ่งเป็นวัฏจักรที่มีเหตุมีผลเชื่อมโยงถึงซึ่งกันและกัน

หากมองที่รูปแบบและความต้องการประชาธิปไตยในปัจจุบัน ก่อนอื่นควรมองให้เห็นภาพรวมและโครงสร้าง รวมถึงระบบชีวิตคนท้องถิ่น อีกทั้งภาพรวมและโครงสร้างรวมถึงระบบการอยู่ร่วมกันให้สามารถเห็นภาพได้อย่างสอดคล้องกันอย่างมีเหตุมีผล ถ้าหากมองที่โครงสร้างด้วยความเข้าใจได้ถึงความจริงน่าจะเห็นอย่างชัดเจนว่า พลังซึ่งถือเป็นพื้นฐานเป็นสิ่งปรากฏอยู่กับคนระดับล่าง

อนึ่ง เมื่อทวนกลับไปคิดถึงคำปรารภจากคนยุคก่อนขณะที่การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ยังไม่ทันหันเหทิศทางสู่มุม ตรงข้ามจนทำให้เกิดภาวะสับสน ที่มีการชี้แนะในเชิงสั่งสอนเยาะขุ่นคนรุ่นลูกหลานว่า จะคิดจะทำสิ่งใดก็ตาม ขอให้- เริ่มต้นจากสิ่งซึ่งเห็นได้ใกล้ตัวใกล้ใจตนเองก่อนอื่น ซึ่งจริง ๆ แล้วน่าจะหมายถึงการแนะนำให้เริ่มต้นจากสิ่งซึ่งอยู่ที่พื้น- ฐานและอยู่ในระดับล่าง แต่จะรู้ได้ถึงความจริง วิถีการทำงานของคนซึ่งชีวิตเติบโตยิ่งขึ้นต้องมุ่งทิศทางลงสู่ด้านล่าง อย่างมีรากฐานเป็นธรรมชาติในตนเองก่อนอื่น

หากนำเอาสิ่งที่กล่าวแล้วมาค้นหาความจริงเพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติน่าจะพบว่า สิ่งแรกของการมุ่งมั่นพัฒนา ประชาธิปไตยน่าจะเน้นทิศทางลงสู่ด้านล่างซึ่งเป็นพื้นฐาน และเน้นอนุรักษ์สภาพทัศนคติของคนท้องถิ่น โดยที่อีกด้าน หนึ่งก็มีการให้โอกาสพัฒนาตนเองขึ้นมาจากรากฐานซึ่งมีความจริงปรากฏเด่นชัด ซึ่งในกรณีนี้ น่าจะหมายถึงบุคคลทั้ง หลายซึ่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ขึ้นด้วยอำนาจและฐานะ น่าจะเจริญยิ่งขึ้นด้วยรากฐานความรักความสนใจในการลงสัมผัส กับชีวิตคนในระดับพื้นดินอย่างเป็นธรรมชาติ แต่ในสภาพปัจจุบันเมื่อมีโอกาสแสดงออกสืบเนื่องมาจากประกาศการ- เลือกตั้ง จะพบกับภาพกระแสความสนใจที่มุ่งสู่ด้านบน ซึ่งปรากฏเห็นได้ทั้งสองชั่ว และมีพฤติกรรมรุนแรงยิ่งขึ้นเป็น ช่วง ๆ เรื่อยมาจากครั้งก่อน ๆ

ส่วนอีกด้านหนึ่งซึ่งหมายถึงผู้ใหญ่ที่เติบโตขึ้นแล้ว มีการกำหนดวิถีการปฏิบัติจากตนเองที่มุ่งลงสู่คนระดับล่าง อย่างเด่นชัดจริงจังซึ่งขณะเดียวกันก็เห็นได้หลายคนไม่ว่ามากหรือน้อย อีกทั้งมีการลงไปเน้นปฏิบัติในประเด็นที่ก่อให้เกิด ความชอบธรรมขึ้นในระบบงานอาชีพของชาวบ้าน โดยที่เห็นว่างานอาชีพเป็นวัฏจักรผูกพันอยู่กับรากฐานชีวิตซึ่งใกล้ตัว-

ใกล้ที่สุด จึงน่าจะถือว่าคือทิศทางการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างมุ่งสู่พื้นฐาน

แต่วิถีทางดังกล่าวกลับมีคนส่วนใหญ่มองไม่เห็นว่าการพัฒนาการเมืองที่มุ่งสู่ระบอบประชาธิปไตยจึงไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร และไม่มีกระแสที่เป็นสื่อให้คนทั่วไปศึกษาหาความรู้เพื่อหวังขยายผลออกสู่หมู่มากกว้าง แต่การเลือกตั้งซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในด้านการจัดการ หรืออีกนัยหนึ่งเป็นพิธีกรรมที่มุ่งสู่ด้านบน กลับยังคงสะท้อนภาพให้เห็นเสมือนเป็นมหรสพอันยิ่งใหญ่และมีความสำคัญอย่างเหลือหลาย หากอ่านจากพฤติกรรมซึ่งเอาจริงเอาจัง โดยที่เพิกเฉยต่อความรื้อแรงของแต่ละช่วงซึ่งผ่านพ้นมาแล้วในอดีตถึงปัจจุบัน ยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ เชื่อมโยงไปถึงการแตกพรรคแตกพวกที่เป็นไปอย่างสอดคล้องกันด้วย

แม้คนในกลุ่มซึ่งประชาชนเรียกกันว่า "นักวิชาการ" ซึ่งโดยอุดมการณ์ที่ควรถือเป็นสมมติฐาน น่าจะสามารถกำหนดวิถีชีวิตตนเองให้มุ่งสู่ระดับพื้นดินได้ชัดเจนและมั่นคงยิ่งขึ้น แต่กลับต้องพบกับภาพสะท้อนซึ่งมีจำนวนมากขึ้น ที่ไม่อาจยืนยันหยัดได้อย่างมั่นคงอยู่กับสัจธรรมที่รู้ได้ถึงคุณค่าของฝ่าเท้าฝ่ามือของตนซึ่งมีส่วนสัมพันธ์ร่วมกันกับพื้นดินอันถือเป็นสิ่งรองรับการหยั่งรู้ได้ถึงสัจธรรมการเกิดการดำรงอยู่และการดับสูญของชีวิตตนเอง ทำให้ต้องตกเป็นเหยื่อของกระแสที่กล่าวไปอย่างควรดีว่าคือ การสูญเสียอย่างสำคัญของสังคม ทั้งนี้และทั้งนั้นคงต้องขอล่าว่าว่าบทความเรื่องนี้ไม่ได้มุ่งวิจารณ์ที่บุคคลใดหรือกลุ่มใด หากมองที่สัจธรรมไม่ว่าใครก็ตามที่ตกเข้าไปอยู่ใต้อิทธิพลกระแสย่อมต้องเป็นไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น

อนึ่ง ใคร่ขอฝากไว้ ณ ที่นี้ว่า การเรียนรู้ถึงสัจธรรมได้อย่างลึกซึ้ง จำเป็นต้องเรียนจากการปฏิบัติซึ่งถือเอากระแสที่มีเหตุผลเนื่องมาจากรากฐานตนเองและรักษาไว้ได้อย่างมั่นคง แม้ในช่วงเริ่มแรกอาจทำให้เกิดทุกข์ แต่ถ้ามันคงอยู่ได้กับความลำบากในการหาทางออกอย่างไม่หวั่นถอย สิ่งซึ่งเคยเป็นเหตุทำให้เกิดทุกข์ภายในรากฐานย่อมปรับเปลี่ยนตัวเองมาสู่ความรู้สึกซึ่งหยั่งรู้ได้ถึงความจริงและช่วยให้บังเกิดการปฏิบัติอย่างมีความสุขในที่สุด และยังช่วยให้รู้ว่าการเลือกตั้งครั้งนี้ก็เป็นอีกโอกาสหนึ่งของสิ่งซึ่งเข้ามาเสริมภาพทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยให้เห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า กำลังมุ่งไปสู่อะไรในอนาคต โดยที่มีคำตอบอยู่ในตัวของมันเองชัดเจนอยู่แล้ว เพียงใครมองเห็นได้เร็วช้ากว่ากันเท่านั้น แม้อาจเห็นได้เมื่อมันผ่านพ้นไปแล้วไม่ว่านานแค่ไหน.

12 มิถุนายน 2538

คงชีพพิพัฒน์ น.ส.พ. สยามรัฐออนไลน์

วันที่ 14 มิถุนายน 2538 หน้า 6 (คอลัมน์ 166 สยามรัฐ)